

Elénk hoz egy egzaltált, az örület határáig elvitt figurát, akiről elárul valamit, s aztán a következő lépésével, mozdulatával, mondatával rögtön meg is kérdőjelezi az előzőek igazát. E „taktikával” mindvégig sikerül tartania, sőt fokoznia a játék izgalmát. Először még ellent is mondanék neki: egy halálra készülő ember aligha ölt magára bohóc-vonásokat. Aztán mégis rábólintunk: miért ne válhatna ki ez az állapot ilyen extrovertált reakciókat. S ahogy Jánosból kibuknak a sátni vonások, már hisszük, hogy ez a legelfogadhatóbb szerepértelmezés. S Vas-Zoltán Iván realitás és abszurdítás, komikum és tragikum adagolásánál sem téveszti el az arányt.

De hogy a jó alapanyagból megrázó erejű előadás születhetett, abban a vendégekkel kiégyesült nyíregyházi színészeknek óriási a szerepe. A rájuk olyannyira jellemző pontos csapatmunkával dolgozzák végig az előadást. Néhány mondatnál, minden oldalról körüljárt szituációból építenek a Jánost alakító Csikos Sándor köré életteret. Máthé Eta Anyája látszólag csupa aggodalom, csupa gondoskodás, mégis hiányzik belőle az a különös ragaszkodás, amit úgy hívnak: anyai szeretet. Ezzel a „mankóval” a színész nő nemcsak János múltbeli sikertelenségéhez nyújt adalékot, hanem kórházbeli különöskégeinek magyarázatához is hozzájárul. Mint ahogy ezt a családi háttérnélküliséget erősíti a lánytestvérként alakító Szabó Tünde is fejelemzettségét feladó és késhegyre menő vitát provokáló, mélyről megélt jelenetében. Erős, iróniától sem mentes karaktert formál Gados Béla a könnyen megsérthető barát és Peczkay Endre a haldoklót kizsigerelni akaró másik testvér szerepében. Talán az egyetlen megíratlan figura a Margit férjét játszó Csudai Csabáé. A színész küszködik is vele, s a feleségét csak egy pontig elviselő társat sikerül megformálnia. Csendességében van a színészi ereje Bacsa Ildikó Margitjának. Ez az asszony védtelen és esendő. Áldozatnak termett. Korábbi élete büntetéseként várja a halált. Ölbe tett kézzel, tehetetlenül. A színésznő visszafogottságában nagyszerű játékkal ellenpontozza János pozorságát.

János szerepe abszolút főszerep. Az előadás sikere múlik ezen az alakításon. Nagyony jó Csikos Sándort újra színészként viszontlátni. A színiigazgatás mellett nemigen oszt-hatott magára hasonló kaliberű szerepeket. Így kívánta a tisztesség vagy kevés volt hozzá az energia? Most már csaknem mindegy. A lényeg az, hogy Csikos nagyot alakít. Örületesen jó pojáca és ördögien húzza magára János alakját. Úgy szedi ízekre a figurát, úgy vált ritmust, úgy csapong egyik hangulatból a másikba, úgy cseréli az álságos pillanatokot őszintékre, hogy közben megtartja János titokzatosságát. Örült, halálos beteg vagy maga a sátán? Egyik sem vagy mindegyik? A beteget játssza vagy a felgyógyulót? Él-e még vagy utolérte a halál? Élt-e valaha is, vagy csak Margit lelkét jött el megkísérteni? Nem Csikosnak kell megválaszolnia. Neki „csak” egy ilyen Jánost kell eljátszania.

CS. I.

„Hurrá, élünk!”

Kortárs dráma az európai színházban

Német, osztrák, francia, svájci és angol dramaturgok, rendezők, igazgatók, kritikusok, színházi menedzserek és írók számoltak be tapasztalataikról a Színházi Intézet szervezte, s az Írószövetség épületében lezajlott kétnapos eszmecsereén. Eörsi István a bevezetőben megpendítette az alaphangot: a 60-as, 70-es évek színházi mozgalmi kifulladását, az abszurd elvesztette relevanciáját; a mai kor kényelmes és zavaros, nem kedvez sem a drámaíróknak sem a színháznak. Eörsi kríziséről könyörgött, és kiadta a jelszót: „Előre Aiszkhüloszhoz”, akinek Prométheusza nem cserélte el a szenvedést a szolgaságra.

Az előadásokból kirajzolódott az európai dráma és színház válságának alapvonásai. A színháziak a nagy drámaírói tehetségek hiányára panaszkodtak, az írók és a kritikusok elsősorban a színházra, amiért a kortárs dráma olyan szerepet játszik Európa színpadain. Megtudtuk, hogy a fiatal drámaírók helyzete sehol sem irigylésre méltó. Ugo Romfani elmesélte, hogy harminc elfogadható drámai szöveg megírása előtt az olasz színházak szóba se állnak a pályakezdeőkkel. Heroikus erőfeszítésekkel próbálják valamiképp megismertetni az elkészült darabokat: kiadványokban, felolvasóesteken, stúdiószínpadokon vagy rádiójáték formájában. A volt keletnémet színházak anyagi megfontolásból kabarék, musicalek és könnyű, francia bohózatok játszására kényyszerülnek. A svájci színház identitászavarral küszködik: az igazgatók és dramaturgok jobbják németek vagy osztrákok, és Svájc nyelvi dialektusai nehezen fordíthatók az „anyaországok” nyelveire, ami az írók és a színházak életét egyaránt megkeseríti.

A jámbor svájci polgár szemében egy drámaíró amúgy is gyanús szerzet, és a röstelkedő drámaírók arról ábrándoznak, hogy Európa más tájain érnek el sikereket. Az osztrákoknál tűnik legjobbnak a helyzet, szerzőiket folyamatosan játsszák Európa színházai, és nemcsak a beérkezett nagyokat: Handkét, Bernhardot, Jelineket, hanem fiatalokat is, például a harmincöt éves Werner Schwabot. Bécsben működik Európa egyetlen, kizárólag kortársakat bemutató színháza. Persze a nemzedéki váltás itt sem zökkenőmentes, idegenkedés, sőt ellenállás fogadja a fiatalok produkcióit. Hogy mik e paradigmaváltás negatívumai a kritikusok szerint? Az irónia túlzásai, a témától és a figuráktól való távolság, a szociális dimenzió elhanyagolása, hermetikus és parodisztikus metavilágok, az erőszakosság cinikus öröme és a nyelvkritikai irányultság. Az idősebbek darabjai a történelem feldolgozását, a jelen politikai-szociális ellentmondásait vagy a drámaírás és a színház ellehetetlenülését tematizálják.

Egyedül Franciaországból érkeztek színházi műhelyekről szóló hírek, ahol írók és színházi szakemberek közösen próbálnak produkciókat létrehozni, és a bemutatott művek „szövegkönyvét” nyomtatásban is megjelentetik.

A színház ma Európában a megbízható klasszikusokra koncentrál, az amatőr színházi mozgalmak felmorzsolódtak vagy integrálódtak, a modern szerzők nagy része margóra, a pályakezdeők pedig félillegálisba szorulnak. A krízis kétoldalú: kreativitási és finansziális. Nincs ma Pirandello, Brecht, Beckett és Sartre, a szponzorok pedig nem fektetik pénzüket kétséges vállalkozásokba. Nehéz dilemma, hogy a kortárs dráma támogatására létrehozott alapítványok a már meglévő drámák színrevitelét vagy új darabok létrehozását támogassák-e.

Mi magyarok leginkább két elszármazott drámaíró révén veszünk részt Európa színházi életében (a magyar darabok elenyésző számú bemutatója mellett). Kristóf Ágota franciaországi drámaíró és Tábori György neve több ízben és különféle összefüggésekben is szóba került a konferencia során.

A színház ugyan válságban van, de e két nap alatt az is kiderült, hogy komoly szándékok és erők buzgólkodnak megújításáért. Végso elkeseredésre tehát nincs ok, jusson eszünkbe Burren, svájci szerző művének címe: „Hurrá, élünk!”

GARACZI LÁSZLÓ

AZOLAT A PUNA KÉNYELMET ZOÖLYÉLET KE KEU GERÉCNI
FAPADOKRA, AZ EN DARABOMNÁL NE BUNDIKÁJON 4 KÖZÖNSÉG